

FIETSEN ZONDER BANDEN

Over een opgroeiende jongen in oorlogstijd

geschreven en getekend door **Frederik de Vos**

COLOFON

ISBN 9789051799804
1e druk, 2018

© 2018 Frederik de Vos (tekst en tekeningen)

Dit boek is een uitgave van Gopher B.V.

Keizersgracht 75-II
1015 CE Amsterdam
Telefoon 020 427 9204

Exemplaren zijn rechtstreeks te bestellen
via internet: www.gopher.nl en bij iedere boekhandel.

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/ of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Fietsen zonder banden

Over een opgroeiende jongen in oorlogstijd

Geschreven en getekend door

Frederik de Vos

INHOUD

DEEL 1 ZANDVOORT

I	Zandvoort-Bad	8
II	Een mooi voorjaar	15
III	Rinkel	24
IV	De mijn	30
V	Zeebiefstuk	35
VI	Op de hoek van de straat	39
VII	Rein, raus, schnell!	42
VIII	Zeewater bevriest niet	50
IX	Ho houwen	54
X	Polsklokkie	62
XI	V = Victorie	66
XII	Iets rottigs	69
XIII	Jongens en scheikunde	73
XIV	Voor mij is het toch ook rot?	80
XV	Oom Willy en tante Toni	84
XVI	Doodzonden	90
XVII	Oeleke bukt zich snel	95
XVIII	Een kwast met lange haren	100

DEEL 2 AMSTERDAM

I	Het grijsgroene van de duinen	106
II	Een verloren vulpen	109
III	Meneer Wim Gertenbach	114

IV	Het Noordwijker Kruidenhuis -I	118
V	De Derde Vijf	124
VI	Vierling FLAK	132
VII	Wegwezen, denken ze	138
VIII	Een moeizame tijd	143
IX	Het Noordwijker Kruidenhuis -II	146
X	Zout zat	154
XI	Het echte leven	158
XII	'Mach's gut, Jung'	160
XIII	Weer het Dopplereffect	166
XIV	Steenwijksmoer	173
XV	Annechien van de klompenmaker	179
XVI	Een emmertje met sop	183
XVII	Tu parles Français ?	189
XVIII	Ze waarschuwen je niet	200
XIX	Foetsj zijn ze	203
XX	Hans in Heino	205
XXI	Met een open vrachtwagen	207
XXII	Dozen met blokken dynamiet	215
XXIII	Jeeps en motorfietsen	219
XXIV	Oom Jan uit Venlo	222
XXV	Onze geweldige watertoren	225
XXVI	In de bioscoop	235
XXVII	Van een leien dakje	245
XXVIII	Vader	249
	Dankwoord	256
	Woordenlijst	257

DEEL 1

ZANDVOORT

Zandvoort-Bad

Het is donderdag 24 augustus 1939. Mijn naam is Floris de Voogd en ik ben vandaag jarig. Tien jaar ben ik geworden. Ik zit op school D. De openbare scholen hebben hier geen namen maar letters, wat Bob idioot vindt. Het is dus feest vandaag, groot feest en dat hebben wij vanochtend vroeg al gevierd met cadeautjes: een rechterwissel voor mijn trein, nieuwe gympies en een zwembroek. En Pietje Bell's Goocheltoeren!

Ik krijg vast en zeker nog meer presentjes als mijn ooms en tantes uit Amsterdam komen. Ik verheug me op hun komst en vooral van mijn grote neven Bob en Arie, de zoons van oom Louis, moeders oudste broer. Zij zijn al groot. Arie is zeventien, Bob is veel ouder: al twintig of eenentwintig. Vooral van Bob vind ik het fijn dat hij komt.

Samen met vader heb ik vanochtend al de watertoren beklommen, speciaal voor mijn verjaardag. We zijn helemaal naar boven geklommen, naar de balustrade.

Onze watertoren is een soort van dikke kerktoren, maar dan rond. En echt heel groot. Als je naar boven kijkt, naar de torenspits, dan zie je dat er helemaal geen spits is, maar - en nu weet ik niet hoe ik het moet noemen - het is net een wollen ijsmuts zoals meisjes die wel dragen wanneer ze 's winters bij Rinkel gaan schaatsen; een enorme ijsmuts op de plaats van de

spits. Binnen in de toren lopen grote buizen die op de grond beginnen en boven in de ijsmuts verdwijnen, en er is een wenteltrap langs de muren en het was een hele klim tot aan de balustrade, dat wil zeggen voor vader die nogal kortademig is.

‘Je rookt ook veel te veel, daar komt het van,’ heeft moeder herhaaldelijk tegen hem gezegd. Af en toe moest hij even stilstaan om weer op adem te komen. Halverwege vroeg hij hijgend: ‘Gaat het, Floris?’ alsof ik degene was die moest uitrusten.

Vanaf de balustrade kun je in de verte niet alleen Amsterdam zien liggen, maar ook Noordwijk en de vuurtoren van IJmuiden. Daar in het Noordzeekanaal zie je altijd zeeschepen varen die uit de haven van Amsterdam komen en op weg zijn naar de sluizen van IJmuiden: grote vracht- en passagiersschepen die naar New York gaan, in Amerika of misschien zelfs wel naar Tandjong Priok, de haven van Batavia in Nederlandsch-Indië. Dat heb ik op school geleerd.

‘Aan de overkant van de Noordzee ligt Engeland, maar Engeland is ver weg, helemaal achter de horizon’, zei vader die alles uitlegde wat we zagen. Dat deed hij niet alleen hier, hij doet het altijd, ook bijvoorbeeld in de duinen: wat voor vogels we zien of wat voor soorten bramen er groeien, en zo.

‘Voorbij die schepen,’ ging vader door, ‘zijn de hoogovens in IJmuiden. Daar maken ze ijzer’, maar dat wist ik natuurlijk al lang; de hoogovens zie je ook al wanneer je op het strand loopt: grote rookpluimen uit ho-

ge schoorstenen.

Boven, op de balustrade, dacht ik aan het lied dat we bij zangles weleens moeten zingen:

*Waar de blanke top der duinen / Schittert in de zonnegloed /
En de Noordzee vriendelijk bruisend / Neêrlands smalle kust
begroet.*

Dat lied gaat natuurlijk over Zandvoort, dat kan haast niet anders: de watertoren staat op een duintop en als je naar beneden kijkt, zie je de Noordzee. Ieder kind moet dat lied op school leren. Zandvoort is heel beroemd.

In de zomer is het hier erg druk, vooral bij mooi weer zoals vandaag. Op de borden op de treinen uit Amsterdam staat *Zandvoort-Bad*. Ik denk dat het speciaal is bedoeld om de Duitse badgasten te plezieren. Dat ze Zandvoort vooral niet zullen verwarren met Santpoort, dat een paar kilometer verderop ligt, ten noorden van Zandvoort maar niet aan de zee. Er komen elk jaar veel Duitse badgasten naar ons dorp. ‘En Joden’, zegt Bob. Hij weet heel veel, Bob. En hij heeft een fiets met versnellingen, *drie* versnellingen. Drie!

Langs de zee loopt een lange boulevard, eigenlijk zijn het er twee. Naar het zuiden loopt de Boulevard Paulus Loot, die begint bij de grote hotels zoals Hotel Seinpost en Hotel Groot-Badhuis en aan de noordzijde ligt de Boulevard de Favauge met van die deftige

huizen uit de negentiende eeuw met diepe balkons en versieringen aan de gevels. ‘En het *Kurhaus*, zie je wel, dáár met dat grote terras’, wees vader aan. ‘Daar hebben we ’s avonds weleens mensen zien dansen en eten. Dat wil zeggen, daar éét je niet, daar dineer je.’

Ik heb moeder het Kurhaus ooit een speeltuin voor grote mensen horen noemen. Gek eigenlijk als je goed nagaat, want ik heb er nog nooit grote mensen zien spelen. Ik heb grote mensen helemaal nog nooit zien spelen, ja hooguit met hun kinderen op het strand, maar nooit met elkaar. Grote mensen spelen niet. Kinderen wel natuurlijk. Op het strand zie je ze altijd sjouwen met hun emmertjes vol water om kastelen te bouwen. Ze worden aan een stuk door bewaakt door moeders die op hun blote voeten een paar passen in de aanrollende golfjes doen, hun rokken optrekkend tot boven hun knieën.

Maar grote mensen met een emmertje? Welnee. Nooit.

Zoals ieder jaar zijn op het strand weer de paviljoens opgebouwd, de strandtenten waar je lekkere dingen kunt kopen zoals glaasjes ranja of een kogelflesje, en kokoskoeken, maar ook wel een gebakken visje, of haring. Overal wapperen vlaggen en de grote rieten strandstoelen staan zoals elke ochtend keurig in het gelid te wachten op de dagjesmensen die al vanaf het station kwamen aanlopen. Dat konden we hierboven op de watertoren allemaal goed zien en ook de haringman met zijn kar, de marechaussees op hun paar-

den en de Arabische tapijtverkoper in een lange witte jurk, ze waren vanmorgen al weer vroeg op het strand. De Arabier had een rode fez op en droeg Perzische tapijtjes over zijn schouder die hij aan de mensen op het strand hoopt te verkopen.

‘Ze brengen tassen vol met hun eigen limonade en broodjes mee’, merkte vader op, die nog naar de dagjesmensen stond te kijken, ‘en vanavond gaan ze met roodverbrande ruggen en hoofden weer naar huis, naar Amsterdam of Haarlem. Ze blijven altijd veel te lang in de zon liggen. Druiloren zijn het, die dagjesmensen.’ Vader heeft gelijk. Dagjesmensen zijn onvoorzichtig. Je moet vooral niet de hele dag in de zon blijven liggen.

Toen vader en ik klaar waren met kijken, gingen we de wenteltrap weer af. Naar beneden was makkelijker. Van vaders kortademigheid merkte ik in elk geval niets meer en even later stonden we weer op straat.

Nu terug naar huis. Op de terugweg komen we langs het raadhuis op de hoek van de Haltestraat en het Tramplein. Daar lijkt iets aan de hand te zijn. Er staan een heleboel mannen bij het raadhuis naar een aanplakbiljet te kijken. Ze praten opgewonden met elkaar. Als we dichterbij komen, zien we waar het om gaat. Met grote letters staat er te lezen:

BUITENGEWONE OPROEPING
en
VOOR-MOBILISATIE

FIETSEN ZONDER BANDEN

Floris loopt met zijn schoolvriendjes tijdens een zware storm op het strand van Zandvoort als voor zijn ogen de houten reddingsboot met roeiers in de woeste zee kapseist. Hij ziet Duitse soldaten het dorp binnentrekken. Oom Willy blijkt een pistool te hebben. Neef Bob draagt een uniform. Thuis is nog maar weinig te eten, Floris vertrekt naar Drenthe.

Onderweg naar Coevorden, over het uitgesleten karrenspoor langs het kanaal tussen de weilanden, loop ik te mijmeren over thuis in Amsterdam. Leven ze nog? Ik denk aan de keer dat Annechien is gekomen. Zou onze school nog open zijn?

Zó was het dus om een jongetje uit een gewoon gezin te zijn tijdens de oorlog, en een gewoon jongensleven te leiden. Maar in een tijd waarin niets gewoon is, is een jongensleven dat ook niet. Alledaagse en zware gebeurtenissen, licht verteld in een opmerkelijk debuut.

MARJOLEINE DE VOS, DICHTER EN DOCHTER

UITGEVERIJ
gopher
www.gopher.nl

ISBN 9789051799804

9 789051 799804